

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 11, Αρ. 1Α (2022)

Θεματικά Πάνελ

ICODL2021 ICODL2021

doi: [10.12681/icodl.3806](https://doi.org/10.12681/icodl.3806)

Θεματικά Πάνελ/Στρογγυλά Τραπέζια

1ο Θεματικό Πάνελ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Εκπαίδευση και Τεχνολογίες σε συστήματα εξ αποστάσεως διδασκαλίας και μάθησης» (ΜΠΣ ΕΤΑ): Η Εμπειρία της πρώτης χρονιάς και Προβληματισμοί

Συντονισμός:
Αντώνης Λιοναράκης
Καθηγητής, Διευθυντής Σπουδών ΜΠΣ ΕΤΑ, τ. Κοσμήτορας ΣΑΕ ΕΑΠ

Συμμετείχαν οι συντονιστές των Θεματικών Ενοτήτων και οι συγγραφείς του εκπαιδευτικού υλικού:

Γιάννης Γκίτσος, Χρήστος Παναγιωτακόπουλος, Μαρία Κουτσούμπα, Θανάσης Τζιμογιάννης, Ανθή Καρατράντου, Τόνια Χαρτοφύλακα, Σοφία Παπαδημητρίου, Σύλβη Ιωακειμίδου, Αδαμαντία Σπανακά, Στέφανος Αρμακόλας

Στόχος ήταν η συζήτηση θεμάτων που σχετίζονται με το πλαίσιο σχεδιασμού και ανάπτυξης των Θεματικών Ενοτήτων που απαρτίζουν το ΠΜΣ και την εμπειρία που προέκυψε από την εφαρμογή του ΠΜΣ κατά το προηγούμενο έτος, καθώς και η ανάδειξη των προοπτικών και της δυναμικής του προγράμματος.

Βιντεοσκόπηση 1^{ου} Θεματικού Πάνελ

Οι ομιλητές ανέδειξαν μια σειρά θεμάτων που αφορούν το νέο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών ΕΤΑ, όπως:

- την αυξημένη ζήτηση για το συγκεκριμένο μεταπτυχιακό πρόγραμμα
- τον τρόπο συγκρότησης των συγγραφικών ομάδων και το πλαίσιο λειτουργίας και συνεργασίας τους. Πραγματοποιήθηκε παρουσίαση με το συγκεκριμένο θέμα, τα διάφορα μοντέλα που ακολουθούνται και το μοντέλο που ακολούθησε το ΕΑΠ
- την αναγκαιότητα συνεχούς ελέγχου και επικαιροποίησης του εκπαιδευτικού υλικού. Στο σημείο αυτό τονίστηκε η ευελιξία της υπάρχουσας μορφής του εκπαιδευτικού υλικού, το οποίο μπορεί να επικαιροποιείται κάθε εξάμηνο και να παραμένει σύγχρονο, σύμφωνα με τις εξελίξεις του εκάστοτε γνωστικού αντικειμένου. Σημειώθηκε δε ότι υπάρχουν θεματικές ενότητες που έχουν μεγαλύτερη ανάγκη τη συνεχή επικαιροποίηση και άλλες που λόγω αντικειμένου έχουν λιγότερες αλλαγές (π.χ. η ΘΕ της Μεθοδολογίας Έρευνας).
- την αναγκαιότητα διαμόρφωσης κοινής κουλτούρας ανάμεσα στις θεματικές ενότητες, η οποία προκύπτει και από τη στενή επικοινωνία και συνεργασία μεταξύ των Συντονιστών
- την εκπαίδευση και την υποστήριξη των νέων Καθηγητών-Συμβούλων στον ενισχυμένο τους ρόλο
- την ομαλή ενσωμάτωση των νέων φοιτητών στην ιδιαίτερη φυσιολογία του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου και στον νέο ρόλο τους. Το ζήτημα αυτό φέρνει στην επιφάνεια την ανάγκη για υποστήριξη των φοιτητών/φοιτητριών, ακόμα και κατά την περίοδο πριν από την επίσημη έναρξη του ακαδημαϊκού έτους. Για παράδειγμα, η επιλογή παρακολούθησης μίας ή δύο θεματικών ενοτήτων αυτή τη στιγμή πραγματοποιείται χωρίς το συγκεκριμένο διάστημα να μπορούν οι φοιτητές να μιλήσουν με κάποιον ακαδημαϊκό εκπρόσωπο που θα μπορούσε να τους ενημερώσει για τις ακαδημαϊκές τους υποχρεώσεις.
- τον σημαντικό ρόλο των Ομαδικών Συμβουλευτικών Συναντήσεων, οι οποίες παρόλο που είναι προαιρετικές, συνδέονται με την επιτυχή μαθησιακή πορεία των φοιτητών και των φοιτητριών
- την αναγκαιότητα δημιουργίας πιο ευέλικτων και πιο σύντομων προγραμμάτων στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο στο πλαίσιο του συγκεκριμένου μεταπτυχιακού, π.χ. MOOCs.

2ο Θεματικό Πάνελ Σχολική εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Συντονισμός: Δρ Γκέλη Μανούσου, Δρ Σοφία Παπαδημητρίου,
Δρ Σύλβη Ιωακειμίδου

Ομιλητές:

- Παναγιώτης Αναστασιάδης, Καθηγητής ΠΤΔΕ Κρήτης
- Παλασία Γεωργιάδου, Διευθύντρια 2ου Δ.Σχ. Παροικιάς Πάρου
- Γιώργος Φίλιππούσης, Δ.Σχ. Λεοντείου Λυκείου Πατησίων, ΣΕΠ ΕΑΠ
- Κρικέλη Βασιλική, ΠΕ86, υποδιευθύντρια στο Γυμνάσιο Μαλακοπής Θεσσαλονίκης
- Μαρία Τοπολιάτη, Νηπιαγωγός
- Αναστασία Παπαϊωάννου, Δασκάλα Ειδικής Αγωγής

Στόχος ήταν η συζήτηση θεμάτων που αφορούν τόσο στην Πρωτοβάθμια όσο και στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Πώς πραγματοποιήθηκε η επείγουσα εξ αποστάσεως εκπαίδευση; Ποιες ήταν οι δυσκολίες; Ποια τα αποτελέσματα; Ποιες ήταν οι δυσκολίες που εντοπίστηκαν και πώς αντιμετωπίστηκαν; Τι αξίζει να μείνει στην εκπαίδευση από όλη αυτή τη διαδικασία;

[Βιντεοσκόπηση 2^{ου} Θεματικού Πάνελ](#)

Ανασκόπηση

Ο Καθηγητής Παναγιώτης Αναστασιάδης άνοιξε τον κύκλο των τοποθετήσεων οριοθετώντας το φάσμα της Σχολικής εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης (εξΑΣΕ)

εστιάζοντας σε βασικά χαρακτηριστικά της όπως υλοποιήθηκε στην Ελλάδα εν μέσω πανδημίας:

- Η εξΑΣΕ ήταν μια έκτακτη συνθήκη.
- Το Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο φιλοξένησε περίπου 1.500.000 χρήστες.
- Ζητούμενο ήταν και είναι η παιδαγωγική αξιοποίηση των ΤΠΕ, αφού η τεχνολογία είναι απλώς ένα μέσο στην εκπαιδευτική διαδικασία.
- Το εκπαιδευτικό υλικό είναι η καρδιά της εξΑΣΕ στην πράξη και οι εκπαιδευτικοί μπορούν και κλήθηκαν να γίνουν συνδιαμορφωτές αυτού του εκπαιδευτικού υλικού. Βεβαίως πρόκληση είναι η συνδιαμόρφωση εκπαιδευτικού υλικού από εκπαιδευτικούς και μαθητές από κοινού.
- Αναδείχθηκαν θέματα σε επίπεδο θεσμικής διάστασης όπως τα προσωπικά δεδομένα και η έκθεση στη δημόσια σφαίρα.
- Ο ρόλος των γονέων, ιδιαίτερα για τους μικρούς μαθητές, ήταν καθοριστικός αφού ανέλαβαν τον διευρυμένο ρόλο της γραμματειακής υποστήριξης, της ψυχολογικής υποστήριξης, του ICT support...
- Σε επίπεδο κοινωνικής διάστασης αναδείχθηκε το ζήτημα της πρόσβασης.

Βεβαίως το διακύβευμα είναι πώς θα αξιοποιηθεί η εμπειρία που αποκτήθηκε εν μέσω πανδημίας και ζητούμενο είναι η εμφάνιση και αξιοποίηση των παιδαγωγικών διαστάσεων της εξΑΣΕ.

Η κα Τοπολιάτη ως νηπιαγωγός ανέφερε πως παρότι οι ΤΠΕ αξιοποιούνταν στην τάξη, η εξΑΣΕ βρήκε τον εκπαιδευτικό κόσμο αμήχανο σε πρώτη φάση. Αρχικά αξιοποιήθηκαν όλοι οι τρόποι και μέσα/εργαλεία που ήταν εξοικειωμένοι εκπαιδευτικοί και μαθητές και όχι απαραίτητα ή όχι μόνο όσα πρότεινε το Υπουργείο. Λόγω της ηλικίας των μαθητών υπήρξε μεγάλη υποστήριξη από τους γονείς, οι οποίοι στην πορεία διατύπωσαν και προτάσεις εναλλακτικών δράσεων εξ αποστάσεως. Βοήθησε επίσης η συνεργασία με άλλους φορείς, όπως τα πανεπιστήμια. Ρουτίνες της συμβατικής τάξης μεταφέρθηκαν και στη διαδικτυακή τάξη και βοήθησαν στη συνέχιση δράσεων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων ακόμα και διαδικτυακά.

Η κα Γεωργιάδου, ως διευθύντρια δημοτικού σχολείου, μας μετέφερε μια εικόνα των σχολείων της περιφέρειας, αναφέρθηκε στη σημασία διαδικασιών επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών που αναδείχθηκε λόγω της αναγκαστικής εφαρμογής της εξΑΣΕ και μάλιστα σε κάποιες περιπτώσεις αυτό συνέβη μέσω συνεργασιών μεταξύ συναδέλφων. Αναφέρθηκε επίσης σε δυσκολίες όπως μαθητές χωρίς σύνδεση ή χωρίς καλή συνδεσιμότητα, θέματα ασφάλειας στο διαδίκτυο, από τα οποία προκύπτουν και θέματα δυσπιστίας σε ό,τι αφορά την αξία της εξΑΣΕ.

Ο κος Φιλίππουσης, για την εφαρμογή της εξΑΣΕ στα ιδιωτικά σχολεία, αναφέρθηκε σε διαδικασίες ενδοσχολικής επιμόρφωσης που υλοποιήθηκαν σε ό,τι αφορά τεχνολογικά και παιδαγωγικά θέματα, καθώς και στην παραγωγή ή τον μετασχηματισμό εκπαιδευτικού υλικού για τις ανάγκες της εξΑΣΕ. Τα ιδιωτικά σχολεία ήταν κάπως πιο έτοιμα να αντιμετωπίσουν τις απαιτήσεις της εξΑΣΕ από τα δημόσια, το ωράριο διαφοροποιήθηκε από τα υπόλοιπα σχολεία και οι μαθητές έκαναν περισσότερες ώρες μάθημα σε σχέση με τις ώρες μαθημάτων σε δημόσια εκπαιδευτικά ιδρύματα. Εντούτοις και μαθητές ιδιωτικών σχολείων αντιμετώπιζαν θέματα ελλιπούς υλικοτεχνικής υποδομής, καθώς και θέματα με τη σύνδεσή τους. Είναι ενδιαφέρον ότι η πλατφόρμα που ξεκίνησε να χρησιμοποιείται λόγω της εξΑΣΕ εξακολουθεί να χρησιμοποιείται και πέραν αυτής.

Η κα Κρικέλη, αποτυπώνοντας μια εικόνα σχολείων της δευτεροβάθμιας, ανέφερε ότι τον πρώτο καιρό και λόγω της αναστολής της δια ζώσης λειτουργίας των σχολείων οι εκπαιδευτικοί στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση επικοινωνούσαν με τους μαθητές μέσω

ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και αργότερα μέσα από τις πλατφόρμες που πρότεινε το Υπουργείο. Το πρόγραμμα της δευτεροβάθμιας, σε αντίθεση με την πρωτοβάθμια, ακολουθήθηκε αυτούσιο. Μαθητές και εκπαιδευτικοί ήταν πολλές ώρες μπροστά σε μια οθόνη. Επισημάνθηκε, επίσης, ότι η εμπειρία έδειξε ότι ο αριθμός των μαθητών είναι πολύ σημαντικός προκειμένου να μπορούν όσο το δυνατόν περισσότερο να συμμετέχουν ενεργά στο μάθημα και ένα δυσεπίλυτο πρόβλημα ήταν οι διαδικασίες αξιολόγησης των μαθητών και των μαθησιακών αποτελεσμάτων που επιτεύχθηκαν. Προέκυψαν θέματα ταυτοποίησης και συμπεριφοράς στο διαδίκτυο, ενώ δυσκόλευε την εκπαιδευτική διαδικασία η μη χρήση της κάμερας. Οι εκπαιδευτικοί αντιμετώπισαν δυσκολίες και η επιμόρφωση του Υπουργείου, T4E, θεωρείται ότι άργησε πολύ να έρθει. Τέλος, έγινε μια σύντομη αναφορά στο Διαπεριφερειακό Σχολείο με βάση την εμπειρία της ομιλήτριας και σχολιάστηκε πόσο συγκινητική ήταν η διάθεση για συμμετοχή που είχαν οι μαθητές που συμμετείχαν και πόσο πολύ εξέφραζαν την ευγνωμοσύνη τους.

Η κα Παπαϊωάννου, δασκάλα σε Τμήμα Ένταξης, μετέφερε την εικόνα όσων συμμετείχαν στην εξΑΣΕ επιφορτισμένοι με τον ρόλο των υποστηρικτών μαθητών από διάφορες τάξεις και τμήματα άλλες φορές δουλεύοντας ατομικά ή με δύο μαθητές ταυτόχρονα, άλλες φορές σε συνδιδασκαλία με τον/την εκπαιδευτικό της τάξης, άλλες φορές αναλαμβάνοντας ένα τμήμα χωρίς τον δάσκαλο της γενικής αγωγής μέσα στη διαδικτυακή τάξη. Η εμπειρία ήταν ιδιαίτερη και οι δυσκολίες δεν ήταν πολύ διαφορετικές από ό,τι για τα υπόλοιπα παιδιά.

Η κα Παπαδημητρίου, προϊσταμένη στην Εκπαιδευτική Τηλεόραση, αναφέρθηκε στη συμβολή της εκπαιδευτικής τηλεόρασης με τα βιντεομαθήματα για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση που μπορούν να αξιοποιηθούν και σε μοντέλα αντεστραμμένης τάξης.

Ο Καθηγητής Παναγιώτης Αναστασιάδης δευτερολογώντας επισήμανε ότι όπως ήταν αναμενόμενο η επίσημη επιμόρφωση σε εθνικό επίπεδο λόγω των γνωστών πολύπλοκων γραφειοκρατικών διαδικασιών δεν μπορούσε παρά να καθυστερήσει. Αντίθετα υπήρξε μεγάλη και άμεση ανταπόκριση και υποστήριξη από άλλες ευέλικτες, τυπικές και άτυπες ή ανεπίσημες μορφές επιμόρφωσης και επαγγελματικής ανάπτυξης. Οι κοινότητες μάθησης στα κοινωνικά δίκτυα, η υποστήριξη μεταξύ συναδέλφων, τα πανεπιστήμια, τα ΠΕΚΕΣ κτλ. κράτησαν όρθια και δυνατή την εκπαιδευτική κοινότητα.

Επίσης επισήμανε ότι για μπορέσει να γίνει στοιχειωδώς μάθημα εξ αποστάσεως είναι απαραίτητες οι ανοικτές κάμερες αλλά και έμφαση σε ομαδοσυνεργατικές μεθόδους καθώς στην εξΑΣΕ δεν ταιριάζει η μετωπική διδασκαλία. Στην εξΑΣΕ δεν κάνει μάθημα ο εκπαιδευτικός, υποστηρίζει τον μαθητή με βάση τις ανάγκες του.

Στόχος είναι ο μετασχηματισμός της δια ζώσης διδασκαλίας με βάση την εμπειρία της εξΑΣΕ.

Η έννοια της εξΑΕ παρεξηγήθηκε και «κακοποιήθηκε» σε κάποιον βαθμό. Τώρα είναι απαραίτητη η ενδυνάμωση όλων των εμπλεκόμενων για τη διαμόρφωση της ταυτότητας και του χαρακτήρα της κάθε σχολικής μονάδας προκειμένου να ξεπερνά και να ανταπεξέρχεται κάθε δύσκολη στιγμή που μπορεί να παρουσιαστεί.

3^ο Θεματικό Πάνελ

Ευάλωτες Ομάδες και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Συντονισμός:

**Δρ Σοφία Παπαδημητρίου, Δρ Ανθή Καρατράντου,
Δρ Άννα Αποστολίδου**

Ομιλητές:

- Δρ Άννα Αποστολίδου, Μέλος ΣΕΠ ΕΑΠ, Βοηθός Συντονιστή ΕΤΑ51
- Πέτρος Δαμιανός, Συντονιστής-Διευθυντής των σχολικών δομών στο Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Αυλώνα (ΕΚΚΝΑ)
- Σοφία Σωτηρίου, Συντονίστρια Εκπαιδευτικού Έργου, 2ο ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Βορείου Αιγαίου, μέλος της ομάδας σχεδιασμού και υποστήριξης για το Διαπεριφερειακό Δημοτικό Σχολείο εξΑΕ Βορείου Αιγαίου
- Γιάννης Ταρασίδης, Μαθηματικός - Εκπαιδευτικός Διαπεριφερειακού Γυμνασίου εξΑΕ της ΠΔΕ Κεντρικής Μακεδονίας

Στόχος ήταν να συζητηθεί και να αναδειχθεί ο εκπαιδευτικός και κοινωνικός ρόλος εφαρμογών και προγραμμάτων e-learning, σε πλαίσιο εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, σε πληθυσμιακές ομάδες που ζουν κάτω από συνθήκες κοινωνικού αποκλεισμού ή συνθήκες έκτακτης ανάγκης. Η συζήτηση επικεντρώθηκε σε πρόσφυγες/μετανάστες, σε φιλοξενούμενους σε σωφρονιστικά ιδρύματα (Καταστήματα Κράτησης) και σε ευάλωτες ομάδες μαθητών και εκπαιδευτικών τόσο γενικά όσο και ειδικά κατά την περίοδο της πανδημίας covid-19. Με τη συζήτηση αυτή επιδιώχθηκε η ενημέρωση, η ευαισθητοποίηση και η ανάδειξη της αναγκαιότητας της εκπαίδευσης στις συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες και των ευκαιριών που προγράμματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης μπορούν να προσφέρουν.

Σύμφωνα με πρόσφατες μελέτες οι ευάλωτες ομάδες πληθυσμού είναι οι πρώτες "απώλειες" του αναγκαστικού περάσματος στην εξ αποστάσεως διδασκαλία σε επίπεδο τυπικής εκπαίδευσης στην Ευρώπη και σε πολλές χώρες του κόσμου. Με αφορμή την εμπειρία της πρόσφατης πανδημίας, το πάνελ επεδίωξε να υπογραμμίσει τη σημασία συμπερίληψης των ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού (ηλικιωμένοι/ες, πρόσφυγες και μετανάστες/στρίες, άτομα με ειδικές ανάγκες και αναπηρία, εκπαιδευόμενοι/ες στις φυλακές, πρόσωπα που δεν είναι στην εκπαίδευση ή στην απασχόληση, παιδιά ρομά κ.ά.) στον σχεδιασμό της μάθησης και την ανάγκη προσφοράς ειδικών δράσεων και υπηρεσιών υποστήριξης προκειμένου να αμβλυνθεί ο εκπαιδευτικός αποκλεισμός. Παράλληλα, τονίστηκε ο διαχρονικός ρόλος που έχει διαδραματίσει η ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση σε διαδικασίες συμπερίληψης στιγματισμένων ή αποκλεισμένων ομάδων.

Βιντεοσκόπηση 3^{ου} Θεματικού πάνελ

Ανασκόπηση

Ξεκινώντας το πάνελ, η Δρ Σοφία Παπαδημητρίου αναφέρθηκε στην Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή της στρατηγικής της για τη νεολαία (2019-2021) που δημοσιεύτηκε στις 21-10-2021: «η πανδημία ανέδειξε τις προϋπάρχουσες κοινωνικοοικονομικές ανισότητες σε ό,τι αφορά τις μαθησιακές ευκαιρίες των παιδιών στο σπίτι. Ολόκληρες ομάδες εκπαιδευόμενων, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων από απομακρυσμένες και αγροτικές περιοχές, των μεταναστών και προσφύγων, των νέων με ειδικές ανάγκες και άλλων ατόμων από μειονεκτούντα περιβάλλοντα, κινδύνεψαν να αποκλειστούν από τη διαδικτυακή διδασκαλία και μάθηση. Πολλές οικογένειες και πολλοί εκπαιδευόμενοι δεν είχαν τις ικανότητες, τους πόρους και τον εξοπλισμό που απαιτούνται για να μπορέσουν να συμμετάσχουν στην εξΑΕ · αυτό αποτέλεσε μείζον ζήτημα για εκείνους που σε κανονικές συνθήκες θα λάμβαναν στοχευμένη μαθησιακή υποστήριξη ή πρόσβαση σε πλειάδα εξωσχολικών δραστηριοτήτων και καθοδήγηση».

Η Δρ Άννα Αποστολίδου άνοιξε τη συζήτηση ξεκαθαρίζοντας ποιοι ανήκουν στις λεγόμενες ευάλωτες και ευπαθείς ομάδες πληθυσμού, όπως λ.χ. οι γυναίκες και άνδρες πρόσφυγες και μετανάστες, οι ηλικιωμένοι/ες, οι άνεργοι/ες, οι άστεγοι/ες και οι άνθρωποι με αναπηρίες, οι χρόνια νοσούντες, άτομα που ανήκουν σε εθνικές ή εθνοτικές μειονότητες, άνθρωποι βρίσκονται αποκλεισμένοι λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου, κρατούμενοι/νες, καθώς και εκείνοι/ες που διαβιούν κάτω από το επίπεδο της φτώχιας.

Υπενθύμισε την προγραμματική και διαχρονική δέσμευση της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην άμβλυση των αποκλεισμών από την εκπαίδευση και όχι στην πρωταρχική επικέντρωση σε τεχνολογίες, μέσα και εφαρμογές και υπογράμμισε ότι η εξΑΕ σήμερα είναι σε θέση να προσφέρει πρακτικές και παιδαγωγικές συμπερίληψης μέσω πληθώρας εργαλείων. Ωστόσο, όπως προκύπτει από πολυάριθμα παραδείγματα, το ζήτημα του εκπαιδευτικού αποκλεισμού είναι συνάρτηση της ευρύτερης κοινωνικής περιθωριοποίησης και θεσμικού αποκλεισμού που αντιμετωπίζουν οι συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού, επομένως η επίλυση του προβλήματος είναι κυρίως θέμα πολύπλευρης ευαισθητοποίησης και πολιτικής βούλησης.

Πώς τους έχει αντιμετωπίσει διαχρονικά η ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση;

Έπειτα η Δρ Αποστολίδου πρόσφερε ορισμένα πορίσματα από τη διεθνή συζήτηση που αναπτύχθηκε κατά την περίοδο της πανδημίας αναφορικά με τις ευάλωτες και ευπαθείς ομάδες σε διαφορετικά πλαίσια και εκπαιδευτικές βαθμίδες, όπου υιοθετήθηκαν πρακτικές επείγουσας εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Αφενός, σημειώθηκαν ευκαιρίες για συνέχιση της επαφής με τη διαδικασία της εκπαίδευσης και αναφέρθηκαν μάλιστα παραδείγματα προηγουμένως αποκλεισμένων παιδιών και ενηλίκων που βρέθηκαν επί ίσοις όροις στην διαδικτυακή τάξη (άτομα με κινητικούς περιορισμούς, άτομα που διαμένουν σε ακριτικές περιοχές ή χρόνια νοσούντες) και

αφετέρου αναπτύχθηκε κατακόρυφα το ενδιαφέρον της θεωρητικής συζήτηση για τη συμπεριληπτική διαδικτυακή μάθηση, γεγονός που διακίνησε καλές πρακτικές και καινοτόμες προσεγγίσεις στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής και ακαδημαϊκής κοινότητας. Ωστόσο, στις περισσότερες περιπτώσεις κατά τη διάρκεια της πανδημίας, οι ήδη αποκλεισμένοι/ες έγιναν περισσότερο ευάλωτοι/ες κοινωνικά και εκπαιδευτικά, το «ψηφιακό χάσμα» που αποδίδεται σε μειωμένους γραμματισμούς διευρύνθηκε, ενώ τα πάγια εμπόδια (γλωσσική ικανότητα, πολιτισμικοί φραγμοί, φυσική ικανότητα, οικονομικά μέσα) εξακολούθησαν να υφίστανται ή, πολύ συχνά, επιδεινώθηκαν. Σύμφωνα με μελέτες διεθνών οργανισμών, η τρέχουσα κρίση έδειξε ότι δεν υπάρχει ψηφιακή ένταξη χωρίς κοινωνική ένταξη, καθώς οι περιθωριοποιημένοι και ευάλωτοι εκπαιδευόμενοι/ες είναι εν τέλει λιγότερο πιθανό να εμπλακούν εξ αρχής σε διαδικασίες εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και να επωφεληθούν από συμπεριληπτικές μεθόδους και προσεγγίσεις.

Η Δρ Ανθή Καρατράντου τόνισε πως η εκπαίδευση είναι βασικό ανθρώπινο δικαίωμα χωρίς οποιαδήποτε διάκριση, ανεξαρτήτως της νομικής κατάστασης που βρίσκεται το άτομο, δηλαδή αν είναι ελεύθερος πολίτης ή κρατούμενος. Η Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και οι πρωτοβουλίες για την υποστήριξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων παγκοσμίως, υπογραμμίζουν την ανάγκη υλοποίησης εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων κάθε εκπαιδευτικού επιπέδου εντός των καταστημάτων κράτησης, ώστε να παρέχονται ευκαιρίες στους κρατούμενους να αναδιατάξουν τη ζωή τους και ενθαρρύνοντας τους να αναπτυχθούν ως άτομα. Έρευνες παγκοσμίως καταγράφουν αρκετά σοβαρά προβλήματα σε τέτοιες προσπάθειες, όπως δύσκολη πρόσβαση σε εκπαιδευτικό υλικό, δυσκολία επιλογής μαθημάτων, σκληρό περιβάλλον φυλακής και διοικητικά εμπόδια που επηρεάζουν την παροχή εκπαίδευσης γενικότερα αλλά και την παροχή τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ειδικότερα, και μάλιστα όταν πρόκειται για την παροχή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης με τη χρήση τεχνολογίας στη φυλακή. Η φιλοσοφία της Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης (ΑεξΑΕ) παρέχει το πλαίσιο για ευκαιρίες δια βίου μάθησης σε όλους, και συνεπώς μπορεί να είναι εξ ορισμού η βασική επιλογή πρόσβασης κρατούμενων στην εκπαίδευση. Η ΑεξΑΕ αξιοποιεί ένα εννοιολογικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο οι μαθησιακές ανάγκες ατόμων, σε διαφορετικές ηλικιακές ομάδες και σε διαφορετικά μορφωτικά και επαγγελματικά επίπεδα μπορεί να συναντηθούν, ανεξάρτητα από τις καταστάσεις/συνθήκες/περιστάσεις.

Τονίστηκε πως τον Σεπτέμβριο του 2016, ο Γενικός Γραμματέας Αντεγκληματικής Πολιτικής Ευτύχης Φυτράκης και ο πρόεδρος της Διοικούσας Επιτροπής του ΕΑΠ καθηγητής Βασίλης Καρδάσης, υπέγραψαν προγραμματική συμφωνία, η οποία προβλέπει την προσφορά, 20 υποτροφιών το χρόνο από το ΕΑΠ για τη φοίτηση των κρατούμενων σε προπτυχιακά προγράμματα. Στην ίδια συμφωνία, προβλέπεται η υποστήριξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης φοιτητών κρατούμενων σε κάθε Πανεπιστημιακό τμήμα της Ελλάδας ή του εξωτερικού με ηλεκτρονική επιτήρηση, παρακολούθηση των μαθημάτων και εργαστηρίων και συμμετοχή στις εξετάσεις. Επίσης, η συμφωνία περιλαμβάνει τη δημιουργία κατεύθυνσης *Αντεγκληματικής - Σωφρονιστικής Πολιτικής και Διοίκησης* στο πλαίσιο προπτυχιακού προγράμματος σπουδών του ΕΑΠ, με επιδότηση των σπουδών των υπαλλήλων των φυλακών από το υπουργείο Δικαιοσύνης. Η συμφωνία αυτή σκοπεύει να ενισχύσει την εκπαίδευση των κρατούμενων, με στόχο την ομαλή κοινωνική επανένταξη. Σημαντικό είναι πως μέχρι τέλος του 2020 οι κρατούμενοι φοιτητές σε πανεπιστημιακά τμήματα ξεπερνούσαν τους 100, με τους 61 να είναι φοιτητές στο Ε.Α.Π.

Με την εκπαίδευση ως βασικό ανθρώπινο δικαίωμα άρχισε την ομιλία του και ο κος Δαμιανός, Συντονιστής-Διευθυντής των σχολικών δομών στο Ειδικό Κατάστημα

Κράτησης Νέων Αυλώνα (ΕΚΚΝΑ), για να τονίσει ότι σε όλους όσους μπαίνουν στη φυλακή, τους αφαιρείται ένα ανθρώπινο δικαίωμα, το δικαίωμα της ελεύθερης κίνησης, όλα τ' άλλα δικαιώματα όμως είναι σε ισχύ. Η πρόσβαση στην εκπαίδευση είναι βασικό δικαίωμα των φυλακισμένων, κάθε ηλικίας, όπως ακριβώς για όλους τους άλλους ανθρώπους. Ειδικότερα για τους ανήλικους κρατούμενους του ΕΚΚΝΑ η πρόσβαση στην εκπαίδευση έχει να τους προσφέρει πολλά σε μορφωτικό, κοινωνικό, πνευματικό, ψυχολογικό και ανθρώπινο επίπεδο. Η φοίτηση στο «σχολείο» τους δίνει τη δυνατότητα από το να ολοκληρώσουν τη βασική τους εκπαίδευση μέχρι να εισαχθούν στο πανεπιστήμιο, κυρίως όμως τους δίνει την ευκαιρία να «φύγουν» από το κελί της φυλακής και «ζήσουν» ελεύθερα μαζί με τους δασκάλους τους και τα μαθήματά τους, να νιώσουν μέλη μια ομάδας που νοιάζεται για αυτούς, τους εκτιμά και πιστεύει πως αυτοί μπορούν να τα καταφέρουν. Τόνισε πως, η εκπαίδευση μπορεί να δώσει στον νεαρό κρατούμενο εκείνο που δεν είχε την ευκαιρία να του δώσει η κοινωνία πριν, αφού οι περισσότεροι νέοι δεν έχουν ζήσει σε ένα φυσιολογικό οικογενειακό περιβάλλον και πολλά από αυτά που συναντούν στην εκπαίδευση μέσα στη φυλακή τους είναι πρωτόγνωρα. Η εκπαίδευση μπορεί να τους ανοίξει τον ορίζοντα, να δείξει έναν άλλο δρόμο, να δείξει αξίες που δεν τις γνώριζαν, να τους ανοίξει το πνεύμα, να τους ανοίξει τη διάθεση για ζωή.

Στις φυλακές Αυλώνα εν μέσω πανδημίας οι ανήλικοι κρατούμενοι αναγκάστηκαν να στερηθούν τα μαθήματά τους και την επαφή τους με τους δασκάλους τους. Με δεδομένο ότι στις φυλακές δεν επιτρέπονται laptop και κινητά τηλέφωνα αλλά επιτρέπονται τηλεοράσεις, με πρωτοβουλία του Πέτρου Δαμιανού, με μεγάλη βοήθεια από πολλούς φίλους του σχολείου, δημιουργήθηκε ένα τηλεοπτικό κανάλι, με καλωδιακή τηλεόραση, το «Προσπαθώντας TV» που συντονίζεται με τις τηλεοράσεις των κελιών των κρατούμενων και μεταδίδει μαθήματα. Οι εκπαιδευτικοί βιντεοσκοπούσαν το μάθημα τους και το παρείχαν στους μαθητές τους. Μάλιστα, υπάρχει η σκέψη να επεκταθεί η λειτουργία του εκπαιδευτικού τηλεοπτικού δικτύου στα σχολεία όλων των φυλακών, ενώ παράλληλα τα Σαββατοκύριακα να λειτουργεί ως κανάλι πολιτισμού, εγκεκριμένο φυσικά από το Υπουργείο, ώστε να βλέπουν οι κρατούμενοι μαθητές ταινίες, εκπαιδευτικά ντοκιμαντέρ, να έχουν «ένα παράθυρο στη ζωή».

Ο κ. Δαμιανός τόνισε πως είναι ιδιαίτερα κρίσιμο να εφαρμοστεί το άρθρο 31 του Ν. 4521/2018, στο οποίο προβλέπεται η ίδρυση σε κάθε κατάσταση κράτησης σχολικών μονάδων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, Δημόσιων Ινστιτούτων υποχρεωτικής Επαγγελματικής Κατάρτισης ενηλίκων αποφοίτων υποχρεωτικής εκπαίδευσης, ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων και Τμημάτων εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας, ενώ υποστηρίζεται με κάθε τρόπο η φοίτηση σε Ιδρύματα Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Η Δρ Σωτηρίου, Συντονίστρια Εκπαιδευτικού Έργου, 2ο ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Βορείου Αιγαίου και μέλος της ομάδας σχεδιασμού και υποστήριξης για το Διαπεριφερειακό Δημοτικό Σχολείο εξΑΕ Βορείου Αιγαίου αναφέρθηκε στη δομή και λειτουργία του σχολείου αυτού και γενικότερα σε αυτόν τον θεσμό που ξεκίνησε λόγω της πανδημίας για μαθητές που ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες και εκπαιδευτικούς που αντίστοιχα βρίσκονται σε ειδική άδεια ανήκοντας επίσης σε ευπαθείς ομάδες. Το Δημοτικό σχολείο λειτούργησε αποκλειστικά διαδικτυακά, με καθημερινό εξάωρο πρόγραμμα μαθημάτων. Εκπαιδευτικοί και μαθητές, αρχικά ξεκίνησαν αμήχανα, μα στη συνέχεια κυριάρχησαν σε όλους αισθήματα, δημιουργίας, περηφάνειας και χαράς όπως αποτυπώθηκε μέσα από συγκινητικές καταγραφές εκπαιδευτικών και γονέων, λόγια και ζωγραφίες μαθητών, που η Δρ. Σωτηρίου παρουσίασε στους συμμετέχοντες στο στρογγυλό τραπέζι.

Ο κος Ταρασίδης μίλησε για την εμπειρία του ως εκπαιδευτικός στο Διαπεριφερειακό Γυμνασίο εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης Δυτικής Μακεδονίας. Η Περιφερειακή Διεύθυνση Α/θμιας και Δ/θμιας Εκπαίδευσης Δυτικής Μακεδονίας ανέλαβε την οργάνωση του Διαπεριφερειακού Γυμνασίου εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης για τους μαθητές/τριες που ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες και δεν μπορούν να παρακολουθήσουν δια ζώσης τα μαθήματα στο σχολείο τους. Η διδασκαλία των μαθημάτων γινόταν από εκπαιδευτικούς που βρίσκονται σε ειδική άδεια λόγω των υγειονομικών συνθηκών. Στα τμήματα του Διαπεριφερειακού Γυμνασίου εξ ΑΕ φοίτησαν μαθητές και δίδαξαν εκπαιδευτικοί που ανήκουν στις Περιφερειακές Διευθύνσεις Εκπαίδευσης Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης, Δυτικής Μακεδονίας, Θεσσαλίας και Κεντρικής Μακεδονίας. Τόνισε πως αν δεν είχε λειτο αυτό το σχολείο, τα παιδιά που συμμετέχουν θα ήταν καταδικασμένα να μείνουν μόνα τους, αποκλεισμένα, μέσα σε τέσσερις τοίχους, χωρίς να βλέπουν άλλους ανθρώπους, παρά μόνο τους γονείς τους με μάσκα. Ανέφερε συγκινητικά σχόλια γονέων και παιδιών του σχολείου, στα οποία τονιζόταν η σημαντικότητα του σχολείου που έδωσε την ευκαιρία στα παιδιά, που δεν μπορούν να παρακολουθήσουν τα μαθήματα, να είναι ισότιμα απέναντι στα υπόλοιπα, να μην υστερούν, να μην είναι τα απομονωμένα παιδιά που μένουν στο σπίτι, να έρχονται σε επαφή και με τα άλλα τα παιδιά και μιλάνε μεταξύ τους. Επιτυγχάνεται έτσι μία κοινωνικοποίηση, με τους μαθητές να γνωρίζουν τους διαδικτυακούς συμμαθητές τους που βρίσκονται στον Έβρο, στα Γρεβενά, στις Σέρρες ή στη Λάρισα και να μπορούν κάθε μέρα να κάνουν μάθημα μαζί.

Κλείνοντας, τόνισε τη σημασία επέκτασης του θεσμού σε βάθος χρόνου ανεξάρτητα από την πανδημία αφού τα προβλήματα των μαθητών αυτών και των εκπαιδευτικών τους θα εξακολουθούν να υφίστανται. Φυσικά χρειάζεται θεωρητική και πρακτική κάλυψη, διάχυση καλών πρακτικών και βιώσιμη ανάπτυξη των σχολείων αυτών.

Όπως επισημάνθηκε από τη Δρ Καρατράντου τη διαφορά πάντα την κάνουν οι άνθρωποι και οι προσωπικές πρωτοβουλίες, αλλά σίγουρα χρειάζεται η υποστήριξη της πολιτείας σε θεσμικό, οικονομικό και πολιτικό επίπεδο για να διασφαλιστεί η υποστήριξη των ανθρώπων που ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες και σε ομάδες που ζουν κάτω από συνθήκες κοινωνικού αποκλεισμού ή συνθήκες έκτακτης ανάγκης. και αντίστοιχα η βιώσιμη ανάπτυξη θεσμών και δράσεων που τους υποστηρίζουν.

Το στρογγυλό τραπέζι έκλεισε με την συμφωνία όλων των συμμετεχόντων πως άρχισε μια συζήτηση που είναι σημαντικό να μην κλείσει, αλλά να διευρυνθεί. Έγινε μια πολύ σημαντική αρχή, ξεκίνησε ένας διάλογος για την εκπαίδευση ευάλωτων και ευπαθών ομάδων, ομάδων που ζουν κάτω από συνθήκες κοινωνικού αποκλεισμού ή συνθήκες έκτακτης ανάγκης. Χρειάζεται η συνέχεια αυτής της συζήτησης με περισσότερους συμμετέχοντες και ομιλητές που μπορούν να καταθέσουν και να μοιραστούν πραγματικές βιωματικές εμπειρίες αφού η ατομική διάθεση, προσπάθεια και ευθύνη του καθενός μας είναι ο ακρογωνιαίος λίθος κάθε δράσης.